

Odnos između samopoimanja inteligencije i rezultata na testu inteligencije

Cilj ovog istraživanja je proučavanje odnosa između samopoimanja intelektualnih sposobnosti i rezultata na testu inteligencije. Za merenje koeficijenta inteligencije korišćen je test KOG3 (Momirović 1992), a za određivanje intelektualnog self-koncepta korišćena je serija od 12 pitanja iz testa za određivanje celokupnog self-koncepta osobe. Dobijeni rezultati su potvrdili postavljenu hipotezu da je koreliranost datih varijabli mala. Najveća povezanost je između verbalne sposobnosti i samoprocene intelektualnih sposobnosti. To se može objasniti izraženošću ovih sposobnosti u socijalnoj interakciji, koja predstavlja izvor informacija na osnovu kojih se formira self-koncept u celini, pa i njegov intelektualni aspekt.

Uvod

Slika o sebi (self image) nastaje u interakciji sa drugim ljudima u određenom socio-kulturnom kontekstu kada osoba u razvoju analizom reagovanja sredine na njeno ponašanje i efekte tog ponašanja dolazi do saznanja o sebi. Vrednosni sudovi koje vežemo za elemente slike o sebi čine suštinu samopoštovanja koje su drugi autori, na primer James (1892; prema: Opačić 1993), definisali kao meru očekivanja i postignuća, a Rodgers (1954) i Horney (1979) kao odnos između onoga što jesmo i onoga što bismo želeli da budemo, t.j. idealnog ja.

Slika o sebi i samopoštovanje predstavljaju osnovne komponente samopoimanja (self-koncepta) koji u najširem smislu predstavlja način na koji osoba vidi sebe ili, preciznije, „ukupnost opažaja, misli, osećanja, ocena i predviđanja osobe o sebi” (Havelka 1992). To je složena kognitivna struktura koja utiče na pokretanje i oblikovanje aktivnosti te osobe i obuhvata više aspekata: intelektualni (procena sopstvene inteligencije), fizički (procena sopstvenog fizičkog izgleda), socijalni (procena sopstvene socijalne prihvaćenosti t. j. – evaluacija od strane drugih ljudi) i emocionalni (procena sopstvenog načina emocionalnog reagovanja).

Tamara Drljević (1977), Beograd, Narodnih heroja 3, Novi Beograd, učenica 3. razreda Filološke gimnazije u Beogradu

Radmila Szadanović (1977), Jagodina, Jug-Bogdana 5/20, učenica 3. razreda Matematičke gimnazije u Beogradu

U ovom istraživanju posmatrana je intelektualna komponenta self-koncepta koja je povezana sa samoeфикасношћу. „Samoeфикаsnost (self-efficacy) označava specifična uverenja pojedinca o tome kakve su njegove sposobnosti da izvrši neku aktivnost i očekivanja pojedinca vezana uz ishod te aktivnosti” (Opačić 1993). Allen Ross i Marolyn Parker su na osnovu svojih istraživanja zaključili da je očekivanje uspeha kod visoko inteligentnih učenika značajno niže u socijalnim interakcijama nego u sferi intelektualnih aktivnosti. Moguće je da će osećanje nesigurnosti u socijalnim interakcijama negativno uticati na njegov intelektualni self-koncept, s obzirom na to da se vršnjaci odnose prema njemu kao prema „različitom”.

Samoeфикаsnost je u direktnoj vezi sa motivom postignuća. Samoeфикаsnost je sposobnost da se istraje u određenoj aktivnosti a motiv za postignućem tendencija da se uloži napor radi postizanja iostvarivanja nečeg što se smatra vrednim ičime će se istaći pred drugima (McClelland 1987). Glavni podsticaj za akciju, koji je osnovni preduslov za postignuće, nastaje u interakciji kognitivnih varijabli: percipirane verovatnoće uspeha i značaj uspeha i motivacionih podsticaja.

U svojoj teoriji primene očekivanih vrednosti na motiv postignuća Atkinson (Atkinson 1957; prema McClelland 1987) je pojednostavio odnos između percipirane verovatnoće uspeha (PV) i značaja uspeha (ZU) posmatrajući ih kao međusobno potpuno zavisne ($PV = 1 - ZU$). Nesumnjivo je da je značaj koji pridajemo određenim aktivnostima ograničen je njihovom težinom tj. ako je zadatak težak, percipirana verovatnoća uspeha mala, postizanje uspeha će značajnije uticati na naše mišljenje o sebi.

Rezultati Breitovog istraživanja (Breit 1969; prema: McClelland 1987) pokazuju da osobe sa visokim motivom postignuća češće pripisuju postignuće unutrašnjim faktorima kao što su sposobnost i trud (tj. poseduju razvijen internalni lokus kontrole) a neuspeh spoljašnjim faktorima. One su svesne da uzroci uspeha leže u njima, tako ulažu više napora i postižu veće uspeha leže u njima, tako ulažu više napora i postižu veće uspehe što je pokazano u istraživanjima o odnosu školskog uspeha i visine motiva postignuća. Takođe je dokazano (Gomage 1982; prema: McClelland 1987) da je procena vlastitih sposobnosti bolji prediktor školskog uspeha od inteligencije, što ne umanjuje uticaj inteligencije na postignuća.

Inteligenciju ćemo posmatrati po kibernetičkom modelu (Momirović i saradnici 1992) koji obuhvata tri aspekta: eфикаsnosti perceptivnog, serijalnog i paralelnog procesora.

Rezultati dosadašnjih istraživanja ukazuju na pozitivnu korelaciju eфикаsijenta inteligencije i samopimanja tj. da osobe sa višim nivoom inteligencije imaju povoljniju sliku o sebi. Po Opačiću se ovaj rezultat može objasniti na više načina. Viša inteligencija povlači za sobom i veće postignuće što se povoljno odražava na globalno samopoštovanje. Zatim osobe sa višim koeficijentom inteligencije poseduju dobro izdiferenciranu

sliku o sebi tako da negativne informacije deluju samo na uži segment self-koncepta. Inteligentnije osobe su u stanju da uspostave bolju unutrašnju kongruenciju i koriste rafiniranije mehanizme odbrane (potiskivanje, negiranje, racionalizacija, eksternalizacija uzroka, izolovanje i izbegavanje izvora negativnih informacija). Važno je primetiti da intenzitet promene zavisi od širine područja i intenziteta nekongruencije tj. visoka nekongruencija na širokom području, između postojećeg i novog stava izazvaće samo učvršćivanje već postojećeg stava.

Međutim, u ovom eksperimentu očekujemo nisku korelaciju između koeficijenta inteligencije i intelektualnog selfa iz nekoliko razloga:

- 1) nadprosečno inteligentne osobe su u stanju da objektivnije sagledavaju realnost od onih manje inteligentnih;
- 2) samokritične su dok su manje inteligentne osobe sklone procenjivanju svojih sposobnosti;
- 3) pošto je uzorak specifičan, homogen je po obe varijable pa će disperzija rezultata biti mala;
- 4) boravak među natprosečno inteligentnom petničkom populacijom može dovesti do negativnog procenjivanja sopstvenih intelektualnih sposobnosti.

Cilj

Cilj istraživanja je da se ispita povezanost između rezultata testa inteligencije i samopoimanja intelektualnih sposobnosti na populaciji polaznika ISP.

Uzorak

Ispitivanje je izvršeno na 570 polaznika ISP, oba pola, starosti od 15 do 19 godina, sa različitim seminarima. Uzorak sam po sebi nije reprezentativan zbog selekcije pri prijemu polaznika u Stanicu.

Metode

U istraživanju posmatramo dve nezavisne promenljive:

- rezultat na testu inteligencije i
- rezultat postignut pri merenju intelektualnog self-koncepta.

Za merenje koeficijenta inteligencije koristili smo KOG3 (Momirović i saradnici 1992) koji meri tri različita faktora inteligencije:

- 1) perceptivni faktor (test upoređivanja slika) koji se sastoji od perceptivne analize, perceptivnog struktuiranja i perceptivne identifikacije;
- 2) verbalni faktor (test sinonima-antonima) koji meri sposobnosti verbalnog razumevanja;
- 3) spacijalni faktor koji meri vizuelnu spacijalizaciju.

Pri određivanju pouzdanosti korišćen je Guttman-Nicewander koeficient i dobijeni su sledeći rezultati:

- perceptivni test: 0.91
- verbalni test: 0.94
- spacijalni test: 0.92

Rezultati na ovim testovima su izraženi na Bertovoj skali, a zatim transponovani na klasičnu IQ skalu.

Za određivanje intelektualnog self-koncepta korišćena je serija od 12 pitanja iz testa za određivanje self-koncepta koji obuhvata sledeće aspekte sa navedenom pouzdanošću:

- intelektualni self (0.854) čija je najreprezentativnija tvrdnja „Lako uviđam veze među predmetima i pojavama“
- globalni self (0.912)
- body image (0.899)
- fizičke sposobnosti (0.851)
- socijalna evaluacija (0.851)
- emocionalnost-racionalnost (0.852)

kao i odbrambene mehanizme povezane sa samoprocenom:

- mizantropija (0.915)
- ekternalnost (0.889)
- moralni negativizam (0.880).

Zadatak ispitanika bio je da na skali od 1 do 5 odrede u kojoj meri se navedene tvrdnje odnose na njih. Brojevi su imali sledeća značenja:

- 1 – uopšte ne
- 2 – ne
- 3 – ni da ni ne
- 4 – da
- 5 – da u potpunosti.

Skor ispitanika na samoproceni inteligencije je izražen kao prva glavna komponenta skale samoprocene inteligencije. Za određivanje korelacije datih varijabli koristili smo Pirsonov koeficijent korelacije. Pošto su obe varijable na intervalnom nivou, očekivali smo njihovu linearnu povezanost.

Rezultati i diskusija

Između pojedinih razmatranih komponenata inteligencije i intelektualnog selfa dobijene su sledeće korelacije:

- 1) za perceptivne sposobnosti $r = 0.0918$ na nivou značajnosti $p = 0.028$
- 2) verbalnih sposobnosti $r = 0.1745$ na nivou značajnosti $p = 0.000$
- 3) spacijalnih sposobnosti $r = 0.073$, ali ova povezanost nije statistički značajna

4) opšteg IQ-a $r = 0.1566$ na nivou značajnosti $p=0.000$, što pokazuje da postoji slaba povezanost između datih varijabli.

Istraživanjem je potvrđena prethodno postavljena hipoteza da je koreliranost između rezultata na testovima inteligencije i intelektualnog samopojmanja mala, oko 0.15. Opačić je u svom radu izneo rezultate ranijih istraživanja u kojima je koeficijent korelacije 0.22. Očekivanja u pogledu niske korelacije varijabli navedenih u uvodu time su ispunjena.

Za tumačenje ovih rezultata treba imati u vidu homogenost uzorka koja za sobom povlači malu raspršenost rezultata. Kao ilustracija mogu se navesti rezultati petničke i prosečne srpske populacije na KOG3 testu:

Srednje vrednosti (M) i standardne devijacije (SD) za tri razmatrane komponente inteligencije

	Petnica		Srbija	
	M	SD	M	SD
perceptivni	23.92	4.95	20.70	7.81
verbalni	35.15	5.57	25.71	9.24
spacijalni	24.85	4.46	18.03	7.18

Najveća povezanost je između verbalnih sposobnosti i samoprocene intelektualnih sposobnosti, a postoji i velika povezanost između opšteg IQ-a i pomenute samoprocene. To se može objasniti izraženošću ovih sposobnosti u socijalnoj interakciji, koja predstavlja izvor informacija na osnovu kojih se formira self-koncept u celini, pa i njegov intelektualni aspekt.

Literatura

- [1] Momirović K, Džamonja Z, Wolf B. 1992. *KOG-3: baterije testova inteligencije*. Beograd: Savez društava psihologa Srbije
- [2] McClelland D. C. 1987. *Human motivation*. Cambridge: University Press
- [3] Opačić G. 1993. *Ličnost u socijalnom ogledalu*. Beograd: Filozofski fakultet

Tamara Drljević and Radmila Sazdanović

The Correlation Between Intellectual Self-concept and IQ Score

In this research we have examined the correlation between intellectual self-concept and the results obtained on the IQ test. It was conducted on 570 people, aged 15-19, who undertook seminars in the Petnica Science

Center. To measure intelligence, the KOG3 test (Momirović 1992), which measures perceptive, verbal and spacial abilities, was used. Intellectual self-concept was measured using 12 questions taken from the self-concept scale.

Results confirmed the hypothesis stating the low corelation between the intellectual self-concept and the sunject s IQ. The highest corelation was obtained between the intellectual self-concept and verbal abilities. This can be explained by the fact that verbal abilities are the most important in social interactions and are also significant for obtaining information anout one s self-concept.

